

ban vált virulenssé („Entartete Kunst”), és még ma is él. A stigmatizálás a kirekesztés formájában jelenik meg: a pszichotikusokat internálják, a művészeknek alig van párbeszéd-lehetőségük. A társadalom intoleranciája különös módon mutatkozik meg. Megtartja a művész művét, az embert azonban elszigeteli; a pszichotikusok esetében mindkettőt eliminálja. Ez az oka annak, hogy szinte semmi dokumentum nem áll rendelkezésünkre a pszichotikussá lett művészek tevékenységéről, azokról, akik megbetegedésük előtt elismertek voltak.

A modern szomatikus kúrák szomorú eredménye, hogy éppen a pszichiáterek, akiknek a legnagyobb szükségük van a pácienseik élményvilágáról való információkra, nem sokat adnak a legfontosabb forrásokra. A hagyományos kritikusok, éppúgy, mint az akadémikus pszichiáterek, száraz értelmezést nyújtanak. Elhárítják a lét mélyreható analizisét. A mű és az ember elválasztására hajlanak. Ez a páciensek kreatív önkifejezéseinek semmibe vételében is tükröződik. E szomorú, és a páciensek, de mindannyiunk életének minőségére nézve is végzetes tényekhez tartozik az elhárító jellegű pszichodinamikus konstelláció is (minél veszélyeztetettebb a páciens, annál rigidebb a hozzá való viszony – egészen az orvos szadisztikus, destruktív tendenciáig). Veszélyes következményei vannak annak, amikor a pszichotikusokkal való konfrontáció során az orvos voltaképpen pszichotikusan reagál. Amikor a pszichiáter megtagadja a dialógust, megtagadja a valóság e másik oldalának realitásként való tudomásulvételét mind önmagában, mind a világban. Továbbá a társadalmi mechanizmusok is szerepet játszanak. Az a pszichiáter, aki a pszichotikusok oldalára áll, és belebocsátkozik a párbeszéd kalandjába, ki van téve annak a veszélynek, hogy azonosítják a betegekkel, és kizárják őt is. E folyamat klasszikus esetét ábrázolja Csehov A 6-OS SZÁMÚ KÓRTEREM-ben. Ehhez jön még a pszichiáter kettős feladata: hogy segítsen a pácienseknek, és ugyanakkor társadalmi értelemben vett végrehajtó-rendező szerv legyen; ez önmagában is ellentmondás, és legtöbbször az utóbbi mellett döntenek.

*

Ha felelevenítjük magunk körül a szavakat, befelé jutunk, egészen a bennünk elzárt szavakig. Csak ekkor tör ki „a világ” a napvilágra, és a teremtmény eggyé válik a környező világgal.

Gutai Magda

LEPORELLÓ

I

Megérinted a tárgyakat,
és rögtön elfelejtetted őket.
A főneveknél előbbre való
az, hogy *langyos, puha, bolyhos, sötét*.

Ahol tüpegsz, arrafelé
nem ráncosodik meg az alma.
Csak egyszer üti föl
fehér fejét a jázmin,
aztán visszahúzódik a sötétbe.

A kitüremkedések elsimulnak.
– Korcsolyázni tanulhat a lélek. –
Ami homorú volt, azt betöltöd,
akár apró kezeddal a kesztyűt.

II

Édes gyerekem!
Most ez a felhő takar el téged.
Sírni szeretnék. De lehet hintázni
tíz emelet magasságban is.

Mikor a fecske már nem is látszik,
s az ég behunyja szemét,
két villám közt azt monddod:
Mama!
S ez már nem is egyedüllét.

III

Még nem lepődsz meg semmin.
Előző képzetekhez
nem hasonlítod azt, amit tapasztalsz.
Minden megfogható,
de néha szúr vagy éget.
Csalán vagy kankalin: egyként megmászható
a bogárnak.

A kutyáktól sem félsz. Nem érzed a veszélyt.
Légtornász vagy, mint a virágok.
Helyben maradsz, amikor futkosol,
és minden percben nagy utakról térsz meg.

Hason fekve szuszogsz. Árnyéktalan derű
áraszt el, gyümölcsök édessége;
állandó egyidejűség.

KRÍZIS

I

Jaj, csak a kezemet tudnám fölemelni,
hogy a kisfiam megsimogassam.
Tíz ujjam csak téblábol az ágyon, erőtlén.
Gyűröttnek érzem a lepedőt alattam.

Társamat is megölelném, de fájna
érintése, mintha csalánba feküdnék.

A tárgyak elzsibbadnak közelemben,
s árnyéktalanok, mint az egyedüllét.

II

Kitépelt póklábak kaszálnak
az izzó kópárkányon.
– Ez a tornác. –
A vízgyűjtő edényben darazsak
hullanak a sárgás békanyálra.

A hernyó színe éppolyan,
mint a sárga vagy a kék virágé.
Rosszullét fog el, ha erre gondolok,
s öklendezve mondom: szép a kert.

– Ez itt a tornác. Itt a bejárat. –
Hártyásszárnyú rovarok raja zümmög
a ház körül. De vajon van-e ház?
Leeresztett zsalugáterek?

Vagy csak egy fának támasztott kerékpár
nikkelküllői forognak tovább,
visszafelé
pörögve az időben?

III

Olajtócsában tükröződik
földuzzadt arcom és a felhők.
A vastartály, az acélhengerek
között felgyűlt az ipari szemét.

Csak ámulok. Mert a szemközi hegy
nem magasabb most egy trágyadombnál.
Dagadt szemhéjam tapogatom.
A benzinkutat befutja a folyondár.

Összegabalyodott villanyhuzalok
tüzelnek a fényben, mint a máglyák.
A „hangyamászás-érzés” izmaimban
fölborzolja a gyér fűvet,
az autóroncs felett a nyárfát.

Végig kell gondolnom. (Mit is?)
A törmelékkel betemetett tárna,
a meszesgödör mögött valahol
„pillangó száll
a körtefaágra” –.

IV

A tapintható tárgyak birodalma
tisztul fel először. A jelen idő.
A mértani test kiterjeszkedik
a térben, s mozdulatlan, mint a kő.

Kimerevedik egy-egy pillanat:
a teáscsészét tartó kéz megáll.
Nem hervad el az óramutató.
A rózsaszál árnyéka körbejár.

Kicsikém. – Az erős is meghátrál
olykor a gyöngék előtt.

– Semmi baj. Megpihentem. –

Jól van ez így. Már nem több önmagánál
a virág, a vasajtó és a szeretet sem.

LEVÉL KISFIAMNAK, SZIGLIGETRŐL

Hurutos a tiszafa; hólé csorog végig
kimarjult törzsén. Dél van.
Az ibolyák torka begyulladt. Ködöt harapdál
a duzzadt ínyű kökörcsin.

Hajnalra fagyni kezd majd.
A lankán lassan lecsúszó
hóemberek hirtelen megállnak.

Ne légy beteg!
Aggodalommal
figyelem a parkban a fákat.

Hallgatódzom. Burukkolnak-e gerlék
hörgőidben?
Az új rágófogad kibújt-e már?

– Nem is szánkóztunk még az idén. –
Ugye nem hallatszik sehol sem
mellkasod fölött az a hang,
amely a hóropogásra hasonlít?

Filip Tamás

NÉGYEN A RETTEGÉSRŐL

Ha egy csatorna zsilipjeit látom,
a kavargó vizet a sárgás habbal
a tetején, s eszembe jut, hogy
mennyi lény pusztult már beléje,
s darabkáik azóta ott kavarognak
a bűzös buborékok között – hát inkább
megfordulok, és másfelé megyek.

Igen irtóztató a víz,
de még inkább az, mi a víz
alatt van, hidak lába,
gátak oldala, pörgő hajócsavar –
muszáj elképzelnem, ahogy
egy bűvár karjába beletép.